

Szilvási Simon

Az Amerikai Egyesült Államok északi-sarkvidéki biztonságpolitikája

Az Amerikai Egyesült Államok¹ a világ vezető katonai és gazdasági nagyhatalma, ennek ellenére a hidegháború utáni politikai-katonai enyhülés következtében kevésbé meghatározó régióként tartotta az Északi-sarkvidéket, illetve az északi sarkkör területeit. Az Északi-sarkvidék fontossága bár kevés alkalommal kerül a vezető hírekbe, megkérdőjelezhetetlen, hiszen az Északi-sarkvidék a világ lakossága akár 75%-ának is összeköttetést biztosítana ideális körülmények között (FRIEDMAN 2013), ahogyan az 1950-es évek végére már az Északi-sarkvidéket, különösképpen annak transzatlanti területeit, pufferezónaként értelmezték az amerikai vezetés köreiből. A Krím félsziget orosz elcsatolása és az Ukrajna elleni speciális katonai művelet jelentős hatással volt az Északi-sarkvidék nemzetközi és biztonságpolitikai helyzetére. A Kínai Népköztársaság északi-sarkvidéki tevékenysége és a térségben betölteni kívánt szerepe szintén tovább erősödött. Továbbá a fejezet visszatekintést nyújt arra, hogy az amerikai sarkvidéki beruházások és célkitűzések milyen mértékben valósultak meg az elmúlt években.

Az Amerikai Egyesült Államok Alaszka állama révén közvetlen hozzáféréssel rendelkezik az Északi-sarkvidékhez. A 49. állam, Alaszka 1867-ben került az USA fennhatósága alá azt követően, hogy Andrew Johnson elnök megvásárolta a területet az Orosz Birodalomtól körülbelül 7,2 millió dollárért. Az Egyesült Államok északi-sarkvidéki politikájának az irányadó elveit a Nemzetbiztonsági elnöki irányelv (National Security Presidential Directive, NSPD), a Belbiztonsági elnöki irányelv (Homeland Security Presidential Directive, HSPD) Sarkkörü irányelve (Arctic Region

¹ A fejezetben a szerző az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Államok kifejezéseket azonos jelentéstartalommal használja.

Policy), illetve az Egyesült Államok Parti Őrségének 2019-es kiadványa (United States Coast Guard, Arctic Strategic Outlook) határozza meg. 2020-ban, ezekhez kapcsolódóan az Egyesült Államok Haditengerészete (U.S. Navy) és az Egyesült Államok Légierője (U.S. Air Force) szintén publikáltak egy átfogó, az adott haderőnemre és az Északi-sarkvidékre szabott célkitűzéseiket tartalmazó kiadványt (Wilson Center 2020).

Az Amerikai Egyesült Államok 2022-ben publikálta legfrissebb északi-sarkvidéki stratégiáját. A legfőbb nemzetbiztonsági cél egy stabil és biztonságos régió megteremtése. A területen alacsony a biztonsági kihívások mértéke, amelyet a környező északi-sarkvidéki országok sikeres együttműködése segít biztosítani. A *Changes in the Arctic* (Az Északi-sarkvidék változásai) című kongresszusi dokumentum elemzése részletesen tárgyalja a megváltozott északi-sarkvidéki körülményeket. A dokumentum összegzése alapján az északi sarkkörön túli tengeri útvonalakon – mint az északi tengeri úton (Northern Sea Route), amely az Oroszországi Föderáció északi partjai mentén vezet, és az Északnyugati-átjárón (Northwest Passage), amely Kanada északi partjai mentén vezet – zajló kereskedelmi szállítás nem képvisel jelentős átmenő forgalmat, és ez a közeljövőben sem fog számottevően változni. A kongresszusban nem számolnak rövid távon ugrásszerűen növekvő hajóforgalommal a térségben, illetve a katonai jelentőségén kívül nem említik a kereskedelmi tengeri utakat. A jelentésekből azt a következtetést állapíthatjuk meg, hogy az Egyesült Államok kevésbé tartja fontosnak az Északnyugati-átjárót, illetve a további sarkköri tengeri hajózárat szerepét (SZILVÁSI 2021).

A 2022-ben megjelent legfrissebb stratégia, az északi-sarkvidékre vonatkozó nemzeti stratégia a *National Strategy for the Arctic Region* (NSAR) címet viseli (The White House 2022). Ez a dokumentum négy pillérré osztja az Egyesült Államok északi-sarkvidéki feladatait. Az első a biztonság és a sarkvidéki (katonai) képességek fejlesztése, amely elsősorban a hazai területek és érdekek védelmét helyezi előtérbe. A korábbi 2013-as amerikai északi-sarkvidéki stratégiához képest a geopolitikai feszültségek és törekvések sokkal hangsúlyosabban jelennek meg a legújabb kormányzati dokumentumban. Ennek hátterében azok a tényezők állnak, amelyek Oroszország és Kína tekintetében is az együttműködés minimálisra szorítását jelentették. 2022-ben az Ukrajna elleni hadművelettel a 2013-as évhez képest a Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok közötti politikai viszony feszültebbé vált. Oroszország és Kína mint fő aktorok jelennek meg a kiadványban, amelyek az Egyesült Államok szerint veszélyeztetik az Északi-sarkvidéken a biztonságpolitikai *status quót*. A dokumentum azonban nem említ partnerséget vagy együttműködési kezdeményezést az említett országokkal.

Washingtoni szempontból azonban a 2022-es év merőben más helyzetet teremtett ebben a térségben is az Európában kiújult katonai konfliktus okán. Az orosz–ukrán katonai konfliktus magával hozta két sarkvidéki állam, Finnország és Svédország NATO–csatlakozását² (The White House 2022).

Az északi sarkkör feletti területek közé tartozik az North Slope Borough, az északnyugati sarkvidéki Borough és a Nome népszámlálási terület. Alaszka az Egyesült Államok legnagyobb és legritkábban lakott állama. Az államnak körülbelül 737 ezer lakosa van, akiknek több mint fele a két nagyvárosban, Anchorage-ban és Fairbanksben él. Alaszkában a kőolajtermelés és a bányászat a fő iparágak. Az Egyesült Államok sarkvidéki területein élő népesség létszáma megközelítőleg 50 ezer fő. Az őslakos népek³ többek között az aleutok, alutiiq, yup'ik, inupiaq (északnyugat-alaszka inuitok), athabaskaiak, tlingitek és haidák. A térségben működő párbeszédalapú szervezet, az Északi-sarkvidéki Tanács alapító tagja az Egyesült Államok, eddig kettő cikluson át, 1998-tól 2000-ig és 2015-től 2017-ig tartó időszakban látta el a szervezet rotálódó elnökségének tisztségét. Az Egyesült Államok első elnöksége alatt az Egyesült Államok prioritásai közé tartozott az emberi egészség, beleértve a telemedicinát és a betegségfelügyeletet, az éghajlatváltozás hatásait az Északi-sarkvidéken, a fenntartható sarkvidéki turizmus fejlesztését. Legutóbbi elnöksége alatt az Egyesült Államok prioritásai közé tartozott az Északi-sarkvidék biztonsága, védelme és felügyelete, beleértve a keresési és mentési együttműködést, az olajszennyezésre való felkészültséget és reagálást, a tengerek védelmét, a tengeri hajózást és az óceánok savasodásának megfigyelését (Arctic Council 2024).

Az Egyesült Államok és Oroszország közösen elnökölt az Északi-sarkvidéki Tanács égisze alatt működő, tudományos együttműködéssel foglalkozó különleges munkacsoportban, ami az Északi-sarkvidéki Tanács 2017. május 11-én az alaszka Fairbanksben tartott miniszteri ülésén a külügyminiszterek által aláírt, jogilag kötelező erejű *Megállapodás a nemzetközi tudományos együttműködés fokozásáról* című dokumentum megkötéséhez vezetett. Az Egyesült Államok elnökölt mindkét, a tengeri környezetvédelemmel és a kereséssel és mentéssel foglalkozó szakértői csoportban a *Megállapodás a tengeri olajszennyezésre való felkészültségről és reagálásról* szóló együttműködésről az *Északi-sarkvidéken* (aláírva 2013-ban) és a *Megállapodás a légi és tengeri*

² Az Egyesült Államok teljes Északi-sarkvidékkel foglalkozó kormányzati stratégiáit lásd Congressional Research Service 2024.

³ Bővebben lásd Sági Edit *A számi kisebbség szerepe és lehetőségei a Barents Euro-Arktikus Régióban* című tanulmányát: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/9904>.

keresésről és mentésről szóló együttműködésről az Északi-sarkvidéken létrehozásakor (Arctic Council 2024).

Az Északi-sark régióban számos kisebb szervezet szabályozza a terület működését, amelyek kompetenciájukban és funkciójukban is jelentősen eltérnek. Az egyik legfontosabb és legmeghatározóbb az Északi-sarkvidéki Tanács (Arctic Council). A kormányközi fórum állandó tagjai a szavazati joggal rendelkező Oroszország, Egyesült Államok, Kanada, Dánia (Grönland), Norvégia, Izland, Svédország és Finnország. Olyan állandó megfigyelő státuszú tagok is jelen vannak, mint Kína és India, valamint nyugat-európai országok, mint az Egyesült Királyság, Németország, Franciaország. Az Egyesült Államok és Kanada nem érdekelt abban, hogy az Északi-sarkvidéki Tanács egy ENSZ-szintű és jelentőségű szervezetté váljon a sarkvidék térségében. A tanács egy deklaráció alapján létesült, amely nem működhet szeparáltan a nyolc sarkvidéki országtól, és nem kötelezhet más államokat vagy szervezeteket arra, hogy különleges intézkedéseket eszközöljenek. A tanács további működését így e két említett állam egy diszkussziót elősegítő fórumként értelmezi, mintsem egy nemzetek feletti szabályalkotó, kormányzó testületként. Ennek további okai lehetnek, hogy a szinte példa nélküli együttműködésre a térségben ennek dacára mégis az államérdek tűnik 2024-ben is a döntő tényezőnek a sarkvidéki országok tekintetében. Erre a legtalálhatóbb példa, hogy a nyolc sarkvidéki ország rendelkezhet csak tagsággal a szervezetben, a többi állam, legyen az akár egy globális nagyhatalom, értsd Kínai Népköztársaság, csak megfigyelő státuszt szerezhet (CHARRON 2012).

Az amerikai sarkvidék gazdasági szerepe

Alaszka állam az amerikai gazdaság össztermelésének 0,2%-át adja a 2023-as harmadik negyedéves gazdasági adatok szerint. Ennél kevesebb hozzájárulást csak Vermont és Wyoming állam teljesít (USA Facts). Alaszka állam gazdasági fontosságának több pillére van, de általánosan elmondható, hogy a legnagyobb állam gazdasága erőteljesen függ a terület gazdasági erőforrásaitól. Legnagyobb részben az olaj- és gáztartalékok kitermelése, a halászat és a turizmus említhető húzó ágazatként. Mielőtt Alaszka állammá vált, a bevétel több mint a felét, a halászat, a bányászat (cink, arany), valamint a szőrmekezelés adta. Az állammá válás után a nyersolaj felfedezésével és kitermelésével teljesen átalakult a gazdaság összetevőinek köre, több mint 80%-ot tett ki ezután. A kitermelés csúcsideje az 1980-as évek végén történt, az adatok szerint azóta folyamatosan csökkenő tendenciát mutat a North Slope nevű területen

(GUNNAR 2012). Az Egyesült Államok északi-sarki erőforrás-kitermelő tevékenysége szinte teljes mértékben az kőolaj kitermelésében mutatkozik meg. Az Egyesült Államokban készült geológiai felmérés több mint 90 trillió hordónyi olajat feltételez az Északi-sarkvidék alatt, ami 13%-a a világ felfedezetlen, illetve rejtett, még fel nem tárt tartalékainak. A felmérés szerint ennek a hatalmas mennyiségnek az egyharmada az Egyesült Államok területén található (U.S. Geological Survey). Már az Obama-adminisztráció is engedélyezett az Északi-sark régió Alaszka part menti területein fúrásokat. Ezek a nehézségek a belügyminisztériumot (Department of Interior) arra kényszerítették, hogy átértékelje az északi-sarkvidéki energia feltárását, de nem volt egyértelmű, hogy az amerikai kormány hogyan tervezi a biztonságos kitermelést. Az egyik legkritikusabb terület ugyanis az olajkitermelés, hiszen a szennyezés egy esetleges baleset esetén nem marad az ország vízi határai között. Ugyanis a politikusoknak garanciát kell adniuk, hogy a kitermelés nem fogja veszélyeztetni a helyi élővilágot, ezért a biztonsági intézkedések különleges előrelátást és tervezést igényelnek (SZILVÁSI 2021).

A Trump-kormányzat által engedélyezett kitermelést Biden elnöki rendeletekkel részben visszavonta, azonban a demokrata vezetés is pártolta az alaszakai Project Willow nevű kezdeményezést, amely egy olajkitermelő létesítmény megépítését jelentené a sarkkörön túl. Az eredetileg tervezett projekt sokkal nagyobb volumenű és kiterjedésű földterületet érintett volna, azonban különböző természetvédelmi szervezetek nyomására és az általuk kifejtett lobbitevékenység mentén módosított tervezetet fogadtak el, amely kisebb földterületen valósul meg. Ez a kezdeményezés is jól mutatja azonban, hogy a sarkvidékközelbeli területeken az erőforrás-kitermelés minden sarkköri országnak prioritás. A kompromisszumkészség azonban a Biden-kormányzat részéről abban mutatkozott meg, hogy kevesebb környezetterheléssel valósulhat meg a beruházás. Az amerikai kormány megadta a végső jóváhagyást a Willow projektre, amely lehetővé teszi a ConocoPhillips vállalat számára, hogy olajfúrásokat végezzen Alaszka állami földterületein. A kritikusok szerint a Willow projekt jóváhagyásával Joe Biden amerikai elnök megszegte kampányígéretét, miszerint nem engedélyezi új fosszilis energiahordozók kitermelését szövetségi földeken (GORDON 2023).

Új kihívások jelentkeztek a globális felmelegedés következtében, ennek pedig az az eredménye, hogy az amerikai parti őrsgnek és haditengerészetnek fokozottabb járőrtevékenységet szükséges folytatnia. Barack Obama elnöksége a globális klímaváltozás kérdéskörét helyezte előtérbe az Arktisszal kapcsolatosan. Az Egyesült Államok elnöki kommunikációjában is felismerte azt a tényt, hogy a többi északi-sarkvidéki államhoz képest jelentős a lemaradása a sarkköri térségben. Barack Obama korábbi elnök 2015-ös alaszakai utazása indikálta a változó politikai hozzáállást – személyében

az Egyesült Államok történetében először látogatta meg hivatalban lévő elnök az ország legészakibb államának sarkkörön túl elterülő részét. (STRAUSS et al. 2022).

A 2017 januárjában beiktatott republikánus Donald Trump elnöksége alatt az adminisztráció rendkívül kevés figyelmet szentelt a klímaváltozás jelentőségének, az elnöki ciklus négy éve alatt csupán az olvadó Északi-sarkvidék biztonságpolitikai jelentőségei kerültek a fókuszba. Ugyanakkor a biztonsági környezet lassú, de folyamatos változásai elkerülhetetlenné tették az USA aktívabb szerepvállalását. Mike Pompeo külügyminiszter a finnországi Rovaniemiben 2019 májusában elhangzott beszédében (POMPEO 2019) egyértelműen felvázolta, hogy az Egyesült Államok elveivel ellentétes Kanada és az Oroszországi Föderáció (továbbiakban Oroszország) azon gyakorlata, amely szerint az NSR-t (Northern Sea Route, északi tengeri útvonal) és az NWP-t (Northwest Passage, Északnyugati-átjáró) saját beltengeri útvonalaként kezeli. A külügy volt vezetője élesen kritizálta a Kínai Népköztársaságot (továbbiakban Kína) is, amiért nem északi-sarkvidéki állam léteire jelentős terveket vázolt fel a Jeges-tenger és az azt övező területek hasznosítására. Pompeo szerint ez azért veszélyes, mert Peking agresszív stratégiája a Dél-kínai-tengeren egyfajta indikátor lehet egy jövőbeli esetleges agresszív fellépésre az Északi-sarkvidéken (HENG 2024). Hogyan változtatja meg a helyzetet, ha Kína esetlegesen megjelenik az Egyesült Államok sarkvidéki területeihez közel a klímaváltozás nyújtotta könnyebb hozzáférhetőség jegyében? Ehhez hozzátartozik a Kínai Népköztársaság haditengerészetének és parti őrségének rohamos fejlődése mind az eszközök számában, mind azok technológiai színvonalában. Ez a jelenlét elsősorban járőrözési műveletekben jelenik meg felszíni hajók képében, ahogy erre 2015-ben és 2021-ben már láthattunk példát. A nagyobb veszély katonai szempontból azonban a kínai tengeralattjárók esetleges megjelenése a sarkvidék jege alatt. E nukleáris meghajtású felszín alatti járművek ballisztikusrakéta-indítási képességgel rendelkeznek, és nukleáris töltetű robbanófej hordozására is alkalmasak. Ez egyértelműen olyan fenyegetés az Amerikai Egyesült Államok számára, amely korábban nem létezett Kína vonatkozásában. Ez elméletben alkalmassá tenné Pekinget egy nukleáris első csapás kivitelezésére⁴ az amerikai partok közvetlen közeléből. Korábban csak a Szovjetunió rendelkezett, illetve napjainkban az Oroszországi Föderáció rendelkezik ilyen képességgel (PURANEN–KOPRA 2023).

Donald Trump korábbi elnök felvetése, miszerint megvásárolná a világ legnagyobb szigetét a Dán Királyságtól, számos hangos kritikát váltott ki világszerte (PERRIGO 2019). Azonban e gondolat nem csupán egyike volt a korábbi republikánus elnök

⁴ Kína állami stratégiáiban deklaráltnak nem intéz nukleáris első csapást egyik ország ellen sem.

unortodox politikai megnyilvánulásainak; valójában évtizedekre visszanyúló stratégiai gondolkodás része, mivel az Egyesült Államok vezetésében korábban is felmerült a világ legnagyobb szigetének birtoklása (SALAMA et al. 2019). A levéltári titkosítás alól 1991-ben feloldott dokumentumok rávilágítottak, hogy 1946-ban az Egyesült Államok ajánlatot tett a Grönland feletti ellenőrzést gyakorló Dán Királyságnak a sziget megvételével kapcsolatosan. Akkoriban százmillió dollárt ajánlottak fel érte aranyrudak formájában. A világ legnagyobb szigetének stratégiai jelentősége vitathatatlan, és azt az előnyt igyekeztek kihasználni a washingtoni döntéshozók is a II. világháború lezárását követő években. Az amerikai *Time* magazin 1947-ben számolt be hasonló értesülésekről, miszerint számításba vették a vételár mellett Dánia adósságának elengedését is az Egyesült Államok felé. A titkos diplomáciai iratok még arra is kitértek, hogy Alaszka egyes olajban gazdag részeit cserélték volna el stratégiai területekre Grönlandon (PERRIGO 2019). Bár Koppenhága akkoriban sem mutatott érdeklődést Grönland eladására, az amerikai kezdeményezés végül az 1951-es katonai együttműködésben ért el sikert, amikor is a felek megállapodtak egy amerikai légitámaszpont létrehozásáról Thule település mellett. A bázis az Egyesült Államok Légierőjének legészakibb támaszpontja, egyben a korai rakéta-előrejelző rendszer első bástyája. Grönland és az Egyesült Államok kapcsolatában fontos stratégiai és diplomáciai lépésként az Egyesült Államok 2020 nyarán újranyitotta az 1953-ban bezárt konzulátusát Nuukban (SZILVÁSI 2021). Az USA ezzel a lépéssel is jelezni kívánta Kína felé, hogy az Egyesült Államok számára továbbra is stratégiai fontosságú a sziget. Ugyanis Peking is élénken érdeklődik Grönland erőforrásai iránt, mivel a sziget déli része gazdag lelőhelye az úgynevezett ritkaföldfémeknek (PAPP 2021).⁵ A számítástechnikai ipar nélkülözhetetlen erőforrásának kitermelését és az ezekhez kapcsolódó beruházásokat az Egyesült Államok igyekszik a lehetőségekhez mérten visszaszorítani. Időközben a helyi lakosokkal együttműködve a bázist átnevezték natív, grönlandi névére, valamint a légierő helyett az Egyesült Államok legújabb haderőnemének, az űrhaderőnek (Space Force) a bázisává minősítették át a korábbi Thule légierőbázist (JACOBSEN 2024).

Joe Biden amerikai elnök és Lloyd Austin védelmi miniszter szerint az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei északi-sarkvidéki érdekeit a jövőben is védelmezni kell, és e cél elérésére érdekében a költségvetésből az elnök további forrásokat fog alkalmálni a térség katonai műveleteinek és objektumainak fenntartására és modernizálására. Az Amerikai Egyesült Államoknak ugyanis egyszerre kell reagálnia Oroszországra

⁵ Hazánkban a Grönlanddal kapcsolatos kérdésekben Papp Zsanett Gréta jelentős munkássága kiemelendő.

és Kínára is a sarkvidéki régióban. Washington töretlenül kiáll az északi-sarkvidéki politikájában és stratégiájában a terület katonai védelme, fenntartható gazdasági hasznosítása, az őslakosok védelme és támogatása, valamint a környezetvédelmi szempontok figyelembevétele mellett. A Joe Biden vezette demokrata kormány nagy hangsúlyt fektet az Északi-sarkvidéken történő folyamatok megértésére és elemzésére. A Biden–Harris-adminisztráció eltökélt abban, hogy a klímaváltozást tudományos megközelítéssel lehet csak hatékonyan kezelni. Ennek érdekében létrehoztak számos olyan szervezetet, amelyek korábban nem léteztek, vagy csak regionálisan működtek, de most szövetségi szintre emelték azokat. Ismét elkezdte működését a Sarkvidéki Végrehajtó Irányító Bizottság (Arctic Executive Steering Committee – AESC), amelyben neves sarkvidékszakértők dolgoznak együtt. A szervezet az Amerikai Egyesült Államok északi-sarkvidéki érdekeit hivatott előmozdítani, illetve felelős a cél elérése érdekében tett erőfeszítések szövetségi szinten történő koordinálásáért (SZILVÁSI 2022).

A folyamatokat külön erre a tevékenységre kinevezett diplomata is előmozdítja (U.S. Department of State 2021). A külügyminisztérium egy korábban betöltetlen pozícióra 2024-ben jelölt új tisztviselőt. James DeHart, az északi-sarkvidéki régió kinevezett koordinátorának (U.S. Coordinator for the Arctic Region) feladata, hogy folyamatosan egyeztessen az Egyesült Államok szövetségeseivel a hatékonyabb kooperáció előmozdításáért. Az Egyesült Államok két alaszki szenátora évek óta lobbitevékenységet folytat, hogy Washington egyaránt nagyobb szerepet vállaljon az alaszki infrastruktúra fejlesztésében, illetve a sarkvidéken Oroszország és Kína tevékenységeinek ellenőrzésében. A védelmi minisztérium (Department of Defense) 2022-ben megalapította a Ted Stevens Center for Arctic Security Studies elnevezésű regionális szervezetét, amelynek fő profilja az edukáció és a kutatás iránti elköteleződés elsősorban védelmi-katonai ügyekben. A civil szakértői és a hivatásos partnerek együttműködése révén folyamatosan gazdagítják az Északi-sarkvidékkel kapcsolatos tudásanyagot, amivel a védelmi tárca ez irányú döntéseit segítik (Ted Stevens Center 2024).

Az Egyesült Államok parti őrségének szerepe

Az Egyesült Államoknak saját érdekei fenntartásához állandó, zavartalan hozzáférésre van szüksége a sarkvidéki régióhoz, aminek biztosítása többféleképpen történhet. Ez részben lehetséges tengeralattjárók segítségével a légtér biztosítása mellett, azonban kizárólag az Egyesült Államok lobogója alatt hajózó jégtörő kapacitással felvértezett flotta képes azt maximálisan biztosítani. Ezek vagy jégtörő típusú vagy a jeges körülményekre

megerősített felszíni járművek, amelyek jelenleg nem tartoznak az Egyesült Államok Haditengerészetének arzenáljába. Az Egyesült Államok parti őrsége rendelkezik jelenleg ilyen, bár erősen limitált számú eszközökkel. Az Egyesült Államoknak jelenleg négy jégtörő hajója van, amelyek egyike sem nukleáris meghajtású. A flotta gerincét az 1970-es évek végén szolgálatba állított Sarkcsillag (Polar Star) és a Sarki-tenger (Polar Sea) alkotják. Ezek képesek 6 láb (1,8 méter) vastag összefüggő jégpáncélon is áthatolni. A flotta harmadik tagja a Healy nevű közepes jégtörő, amely a 2000-es évek elején állt szolgálatba. A Healy ugyan fizikai kiterjedésben nagyobb társainál, de jégtörő képességeit tekintve elmarad tőlük, ugyanis csupán 4½ láb (1,3) méter vastag jégréteg eltávolítására alkalmas. Az amerikai nemzeti hó- és jégközpont (National Snow and Ice Data Center) adatai szerint az déli-sarkvidéki tengeri jég általában 1-2 méter (3-6 láb) vastag, míg az északi-sarkvidéki tengeri jég általában 2-3 méter (6-9 láb) vastag, egyes régiókban a jégvastagság akár az 5 métert (15 láb) is elérheti. A sarkvidéki tengeri jég azonban egyre vékonyodik, mindössze 1-2 méter (3-6 láb) vastag. Nem csupán a parti őrség, hanem a Nemzeti Tudományos Alap (National Science Foundation) is rendelkezik jégtörő képességű eszközzel. Ennek szerényebb képességei vannak, és elsősorban déli-sarkvidéki tudományos missziókban vesz részt. A hajó elnevezését a déli kontinenst először megpillantó amerikai hajósról, Nathaniel B. Palmerről kapta. Ez a hajó azonban lényegesen csekélyebb teljesítményre képes, és nem vethető be a parti őrség hatáskörébe tartozó feladatokhoz. Mivel Washington stratégiai szinten kívánja az amerikai jelenlét elérését a régióban, amely elsősorban az amerikai parti őrség feladatköre, ezért a térségben folytatott járőrtevékenység és a többi szereplő aktivitásának megfigyelése jelentette költségek is egyre növekedni fognak (SZILVÁSI 2021).

Milyen ütemben halad a Donald Trump és elnöksége idején elindított jégtörő flotta⁶ fejlesztési beruházása? A kivitelező a Bollinger Mississippi Shipbuilding nevű vállalat, azonban a parti őrség és a Kongresszus beszámolóí, meghallgatásai alapján jelentős, években mérhető késés jellemzi már most a tervezési munkálatokat. Ennek lehetséges okai, hogy az Egyesült Államok több mint ötven éve nem tervezett és épített hasonló járműveket, valamint költségvetési és finansziális okok húzódnak a projekt késése mögött (HADLEY 2022). E hátrány kiküszöbölése érdekében a parti őrség bejelentette, hogy hamarosan használt jégtörőket szándékozik vásárolni és átalakítani. Az első hajó többre fog kerülni, mint a másik kettő, mert ennek az osztálynak a tervezési költségeit is tartalmazza, és ez lesz az osztály gyártási tanulási görbéjének kezdete. Az első két

⁶ Az angol terminológiában a Polar Security Cutter névvel illetik őket, amely nemcsak a parti őrség hajóinak jégtörő képességeire utal, hanem e hajók az amerikai területek biztonságáért is felelnek.

hajó beszerzését finanszírozták. Az első tervezése és építése, mint fent említettem, jelentős késést könyvelhet el; legkorábban 2028-ban adhatják át a parti őrségnek. A parti őrség javasolt 2024-es költségvetése 170 millió dollárt kérvényezett a jégtörőflotta-program folytatólagos finanszírozására. A 2023-as költségvetés benyújtása részeként a parti őrség 125 millió dollárt kért egy meglévő, kereskedelmi forgalomban kapható jégtörő hajó beszerzésére, amelyet technikailag módosítanának, hogy a parti őrség többi hajójával kompatibilis legyen. A Kongresszus azonban elutasította ezt a finanszírozási kérelmet. A parti őrség a 2024-es költségvetés benyújtása részeként ismét 125 millió dollárt kért egy meglévő, kereskedelmi forgalomban elérhető sarki jégtörő hajó beszerzésére (Congressional Research Service 2024).

Alapvetően a parti őrség szervezete nem külön haderőnem, így nem a védelmi minisztérium fennhatósága alatt áll, ebből fakadóan a költségvetése is csekélyebb. Az Egyesült Államok parti őrsége több mint 13 milliárd dollár értékű fejlesztésének része a három új jégtörő képességű hajó építése a szervezet számára. Esetleges megoldást jelenthet a jövőben, ha forrásbővítést kapna a védelmi minisztériumtól, vagy ha a haditengerészet saját hatáskörben fejlesztené jégtörő képességű hadihajókat, amelyek a hidegháború alatt álltak szolgálatban, viszont napjainkban már nem képezik részét az Egyesült Államok haditengerészetének (GLACIER 1996). Karl Schultz, a parti őrség parancsnoka szerint egy kilenc hajóból álló flotta tudná hatékonyan biztosítani a tudományos-gazdasági jellegű feladatokat, valamint a megfelelő biztonságpolitikai aspektusokat, ám jelenleg kettő jégtörő áll rendelkezésre, illetve amennyiben a tervezett hat jégtörő jármű megépül húsz éven belül, akkor sem érné el a parancsnok által előirányzott számot.⁷ Mire pedig megépülnének ezek a jégtörő hajók, addigra új kihívások jelennének meg a területen, mivel a jégolvadás mértéke feltételezhetően növekedni fog, így a parti őrség által ellenőrizni szükséges tengeri területek növekedésével járna. Az Egyesült Államok parti őrsége az a szervezet, amely a környezetváltozást a leginkább érzékeli a fegyveres szervezetek közül. Így a jövőben újabb és újabb lépéseket tesznek, hogy a már meglévő erőforrásaikkal Oroszországot, illetve főként a Kínai Népköztársaságot visszatereljék abba a mederbe, amelyben még az USA érdekeinek veszélyeztetése, a szabad hajózás és a szabadkereskedelem megsértése nélkül tevékenykedhetnek (NESHEIWAT 2022). Az elkövetkezendő tíz évben megépülnek minden valószínűség szerint az Amerikai Egyesült Államok parti őrségének új közepes jégtörő kapacitású

⁷ Az említett jégtörő hajóknak ugyanis az Északi-sarkvidék mellett az Antarktiszon elhelyezkedő amerikai kutatóbázist is el kell látnia évenként utánpótlás szállítmányokkal.

1. ábra: Az Amerikai Egyesült Államok nehéztörő hajója, a Polar Sea

Forrás: HARDMAN 2017

hajói, amelyekkel állandó jelenlétet érhetnek el akár Kanadával együttműködve, akár önállóan az Alaszka környéki, illetve az azt határoló tengereken (SZILVÁSI 2023).

Az Egyesült Államok fegyveres erőinek északi-sarkvidéki tevékenysége

A sarkvidéken felmerülő biztonsági kihívások jellege már nem pusztán katonai jellegű, környezetvédelmi, szociális, gazdasági és számos más dimenziója is keletkezett a hidegháború utáni évtizedek során. Az Egyesült Államok haderőnevei rendszeresen gyakorlatoznak a hidegégövi hadviselés elsajátítása és folyamatos fejlesztése céljából. Washington a 2020-as évek előtti két évtizedes korlátozott bevonása az északi-sarkvidéki védelempolitikába nem jelentette, hogy befejeződtek volna az alaszikai hadgyakorlatok, vagy a NATO nemzeteivel megszűnt volna a biztonsági jellegű együttműködés e tekintetben. Csupán a hidegháború végeztével a térségbeli fenyegetettség

a Szovjetunió megszűnésével redukálódott. Az Amerikai Egyesült Államok a NATO⁸ vezető katonai hatalmaként felismerte, hogy a változó északi-sarkvidéki régióban nemzeti érdekei biztosítása és északi határainak védelme érdekében a közeljövőben másfajta intézkedésekre van szükség, mint a korábbi évtizedekben. Új kihívások jelentkeztek a globális felmelegedéssel, ennek pedig az a következménye, hogy nemcsak az amerikai haditengerészetnek kell fokozottabb járőrtevékenységet folytatnia az északi partvidék térségében, hanem a többi sarkvidéki ország haditengerészetének is. Az Amerikai Egyesült Államok egyik legfontosabb külpolitikai célkitűzése a tengerek szabadságának védelme, ez az elv az úgynevezett *mare liberum*, és ezt az Északi-sarkvidék vizein is szándékoznak fenntartani. Ennek érdekében az északi sarkkörön túl a jövőben is egyre gyakrabban indítanak úgynevezett Freedom of Navigation Operationst, röviden FONOP, ami a tengeri navigáció szabadságát hivatott demonstrálni, és ezzel az intézkedéssel főleg a kínai nagymértékű északi-sarki régióbeli jelenlétet igyekeznek ellenőrizni. (SZILVÁSI 2023)

Az Amerikai Egyesült Államok 1983 óta hajtja végre a FONOP-küldetéseket világszerte, leginkább autoriter államokkal szemben, úgymint Kína, illetve Irán, amelyek az Egyesült Államok álláspontja szerint visszaütik a tengerek szabadságának elvét, illetőleg a szabadság elvét általánosan is. Az egyik legnagyobb félelem, hogy Kína a dél-kínai-tengerihez hasonló illegális szigeteket építhet az északi-sarkvidéki régióban, és ezeket felhasználva területi követeléseket is támaszthatna. E gyakorlat természetesen ellentétben áll Kína azon kijelentésével, hogy tiszteletben tartják az északi-sarkvidéki régió országainak területi jogait, illetve szuverenitásukat (BRADY 2017). Az amerikai döntéshozók egy lehetséges opciónak tartják ezt is, és Kína visszaszorítása elsődleges szempont az északi-sarkvidéki stratégiák kidolgozásakor is. A FONOP elsősorban nem teljesen Oroszországnak szól, mivel Moszkvának jogos területi követelései vannak, és az UNCLOS egyezmény aláíró tagja is. Ez inkább nagyobb mértékben Kína figyelemztetésére szolgál, ugyanis az 1980-as évek óta az Egyesült Államok nem hajtott végre a tengerek szabadságáért folytatott küldetést Oroszország ellen. Az Egyesült Államok maga is elismeri, hogy ezekhez a küldetésekhez szükséges hajókapacitással jelenleg nem rendelkezik, főleg az olyan jeges körülmények között is hajózni képes eszközökkel, mint a jégtörő hajók, illetve a megerősített hajótörzs (BRADY 2019).

Az amerikai haditengerészet a II. világháború óta nem épített olyan jeges vizeken hajózni képes vízfelszíni járműveket, amilyennel az északi-sarkvidéki vizeken biztonságosan lehet navigálni. Az Egyesült Államok katonai döntéshozói 2018-ban

⁸ A NATO és az Északi-sarkvidék vizsgálatában hazánkban Gazdag Erika munkássága kiemelendő.

megpróbálták újraéleszteni ezeket a FONOP-küldetéseket az amerikai parti őrség jégtörő hajójával, azonban a hajó technikai állapota túl nagy kockázatot jelentett, és az Egyesült Államok vonakodott volna Oroszország segítségét kérni a bajba jutott hajó mentésére (HENDRIX 2020).

Joe Biden amerikai elnök és Lloyd Austin védelmi miniszter szerint az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei északi-sarkvidéki érdekeit a jövőben is védelmezni kell, és e cél elérésére érdekében a költségvetésből az elnök kellő forrásokat fog allokálni a térség katonai műveleteinek és objektumainak fenntartására és modernizálására. Az Egyesült Államok aktív tagja a térség több biztonsági és katonai kérdésekkel foglalkozó fórumainak, mint az Arctic Security Forces Roundtable, illetve az Arctic Chiefs of Defence, valamint bár nem többnemzeti szervezet, mint ez előző kettő, de fontos megemlíteni a NORAD, North American Aerospace Defense Command (észak-amerikai légvédelmi parancsnokság) tevékenységét is a régióban, amely az észak-amerikai és grönlandi légtér biztonságáért is felel. Azonban ezek a szervezetek 2014 óta orosz részvétel nélkül működnek, így biztonsági kihívásokat csak a NATO és a vele szövetséges tagországok keretében lehetett megvitatni (CONLEY et al. 2020).

A következő közös hadgyakorlatok a NATO-tagországok közreműködésével valósulnak meg szinte majdnem minden évben: kétfévente rendezik meg az Ice Exercise-t (ICEX), a Cold Response-t és az Arctic Challenge Exercise-t (ACE). Ezeken a közös hadgyakorlatokon többnemzetiségű kötelékek vesznek részt többek között skandináv vezetéssel, néhány esetben pedig az Amerikai Egyesült Államok területén tartották őket. A cél a különböző szövetséges haderők közötti interoperabilitás hatékonyabb megvalósítása és a szélsőségesen hideg körülmények közötti műveletek begyakorlása. A NATO-országok aképpen reagáltak a térség biztonsági helyzetében beálló változásokra, hogy 2021 nyarán újra működésbe hozták az Atlanti Parancsnokságot, teljes nevén Egyesített Erők Parancsnokságát, amelynek elődszervezete 2003-ban jelentős átalakításon esett át. A parancsnokság az Amerikai Egyesült Államokban (Norfolk, Virginia) kialakított központtal rendelkezik. Műveleti területe az Amerikai Egyesült Államok keleti partjaitól az Északi-sarkvidékig terjed. A norvég–amerikai védelmi együttműködés keretében a Biden-kormányzat partnerként tekint Norvégiára a klímaváltozás elleni harcban, valamint tovább mélyítették a kétoldalú védelmi együttműködésüket, amely a U.S. – Norway Supplementary Defense Cooperation Agreement (norvég kiegészítő védelmi együttműködési megállapodás, SDCA) keretében kiterjesztett katonai gyakorlatozást jelent.⁹ A hadgyakorlatot Norvégia északi

⁹ Lásd Márton Andrea fejezetét.

részn két évente rendezik meg, és több mint 20 ezer résztvevővel 13 ország képviselteti magát. Az alaszkai tréningek mellett az Egyesült Államok katonái és tengerészgyalogosai a finn hadsereggel együttműködve Lappföldön gyakorlatoztak (International Training 2023). A 2023 februárja és márciusa között zajló tevékenységben a finn hadsereg Jääkäri elnevezésű dandárja nemzetközi és amerikai katonákból álló nemzetközi kontingenst készített fel Finnország északi részén, ami a túlélési képességek fejlesztését és a sarkvidéki harctevékenység szimulálását egyaránt magába foglalta. A svéd és a finn NATO-csatlakozás mellett az Egyesült Államok az elmúlt években megerősítette és kiterjesztette a katonai együttműködést Norvégiával is. Új védelmi együttműködést írt alá a két ország 2022-ben, amelyben két terület kijelöléséről állapodtak meg a felek, ahol az Egyesült Államok megnövekedett katonai hatáskörrel rendelkezik Norvégia északi, arktikus területén (NATHANSON 2023).

Az Egyesült Államokat aggasztják Oroszország katonai és infrastrukturális beruházásai, amelyek a korábbi szovjet bázisok újrainvázásával, illetve modernizálásával függenek össze az elmúlt 15 évben.¹⁰ A Szovjetunió utódállamaként az Oroszországi Föderáció katonai szempontból a legerősebb aktor akár a sarkvidéki harcászatról, akár a katonai eszközeit említjük. Ez a tény állandó kockázatot jelent az Egyesült Államok, valamint a NATO-tagországok biztonságára nézve. Az orosz agresszió Ukrajnával szemben ezeket a félelmeket tovább erősítette, és felmerült az a lehetőség is, hogy az ukrajnai konfliktus kapcsán esetleg más, Oroszország számára kiemelten fontos régiókban, például az Északi-sarkvidéken Oroszország hajlandó lenne érdekeit katonai eszközökkel megvédeni. Könyvünk Oroszországgal foglalkozó fejezete ezeket a katonai, illetve civil kapacitásokat részletesen ismertette. A térségben 2022 előtt is csupán két ország nem volt tagja az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének, 2024-ben pedig már minden sarkvidéki¹¹ ország NATO-tag Oroszország kivételével. Az Ukrajna elleni orosz invázió mindegyik sarkvidéki országot „felrázta” katonai értelemben, mivel eddig a sarkvidéki katonai képességek visszaépítésének gondolata számos esetben parkolópályára került a sarkvidéki országok prioritási sorrendjében. Habár mindegyik sarkvidéki országban a politikai, katonai tanácsadók évtizedek óta hangsúlyozták a védelmi képességek felelevenítését ezen a területen, 2022-ig igazi áttörést egyik ország sem ért el.

¹⁰ Lásd Ilyás György fejezetét.

¹¹ A fejezetben a sarkvidéki jelző jelentéstartalma megegyezik az Északi-sarkvidékkel, a Déli-sarkvidék említése külön szerepel.

Oroszország mellett a másik globális szereplő, a Kínai Népköztársaság is közös tevékenységet végez gazdasági befektetések és tudományos kutatás formájában.¹² Kína nem sarkvidéki ország, azonban magát sarkvidékközei országnak nevezi sarkvidéki stratégiai dokumentumában, amelyet 2018-ban jelentetett meg. Amennyiben a Kínai Népköztársaság tevékenységeit vizsgáljuk, megállapítható, hogy ezek tudományos kutatásra és gazdasági jellegű tevékenységre korlátozódnak a sarkvidéken. Megosztott az Egyesült Államok véleménye abban a kérdésben, hogy mennyiben jelent katonai fenyegetést a kínai tevékenység. Kína mint feltörekvő hatalom ambiciózus terveket dolgozott ki többek között az Északi-sarkvidék hajózóútjainak az „Övezet és Út” elnevezésű kezdeményezésbe való beépítésével (SØRENSEN–KLIMENKO 2017).

A Kínai Népköztársaság az amerikai stratégiai dokumentumok terminológiájában másképpen jelenik meg, mint a hidegháború időszakában a Szovjetunió (Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége). A stratégiai rivális kifejezés, amellyel Pekinget illetik, távol áll a szovjet idők ellenségképétől. Néhány szakember attól tart, hogy a jelenleg is széles körű orosz és kínai stratégiai együttműködések esetlegesen katonai vonalon tovább erősödhetnek. Eddig nem észlelték a Kínai Népköztársaság haditengerészetének hadihajóit az Északi-sarkvidéken, még Moszkvával közös hadgyakorlaton sem. A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg haditengerészetének hajói ugyan látótávolságba kerültek az Alaszkához tartozó Aleut-szigetek közelében, azonban ezeknek az alkalmaknak inkább jelzésértékű üzenet lehet tulajdonítani, semmint konkrét katonai veszélyt.

Kínának kevés mozgásteret van az Északi-sarkvidéken amiatt, hogy csak a nemzetközi vizeken tud saját jogon bármilyen tevékenységet végezni. A part menti területek a nemzetközi tengerjog szerint a parti országok területe, amelyen csak az adott ország engedélyével lehet áthaladni, kikötni¹³ (ZOLTAI 2022). Hogyan változtatja meg a helyzetet, ha Kína mint a legnagyobb területtel és gazdasági-katonai potenciállal rendelkező nem északi-sarkvidéki ország esetlegesen megjelenik az Egyesült Államok sarkvidéki területeihez közel, a klímaváltozás nyújtotta könnyebb hozzáférhetőség jegyében? Ehhez hozzátartozik a Kínai Népköztársaság haditengerészetének rohamos fejlődése mind az eszközök számában, mind azok technológiai színvonalában (FRIEDMAN 2019). Ez a jelenlét elsősorban haditengerészeti járőrözési műveletekben jelenik meg, felszíni hajók képében, ahogy erre 2015-ben és 2021-ben már láthattunk példát (O’ROURKE 2020).

¹² Lásd Zoltai Alexandra fejezetét.

¹³ További részletekért e témakörben és az Egyesült Államok kontinentális talapzatáról szóló az ENSZ Tengerjogi Bizottsághoz benyújtott 2023-as hivatalos kérelemről lásd Csatlós Erzsébet nemzetközi jogi fejezetét.

A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg SLBM-képességei [*submarine-launched ballistic missiles (SLBMs)*, vagyis tengeralattjáróról indított ballisztikus rakétahordozó] Kína globális céljainak elérése érdekében az elmúlt évtizedekben jelentős fejlődést mutattak. A nukleáris meghajtású tengeralattjárói nukleáris robbanófejű ballisztikus rakéták hordozására és kilövésére képesek. Jelenleg hat ilyen eszközzel rendelkezik a kínai haditengerészet. A Jin-osztályú, 094-es típusszámú tengeralattjárók akár 12 db tengeri indítású SLBM-et (tengeri indítású ballisztikus rakétát) is képesek hordozni, amelyek opcionálisan nukleáris robbanófejjel is felszerelhetők (REGHEHR 2019). A tengeralattjárók mobilitási képessége az említett második nukleáris csapásmérő képesség beteljesítésében van. A szerző szerint a Kínai Népköztársaság az amerikai és az orosz nukleáris triád képességeit imitálja (LAJEUNESSE 2019). Az elérhető hat tengeri járműnek az amerikai jelentések szerint jelentős a zajterhelése, így a haditengerészet célja a jövőben halkabb működésű tengeralattjárók kifejlesztése és gyártása, így az ellenséges járművek számára kevésbé lesznek detektálhatók (Reghr 2019). Valamint észszerűbb lépés lenne, ha a interkontinentális nukleáris robbanófejű ballisztikus rakéták hatótávolságát növelnék az Északi-sarkvidékre küldött haditengerészeti vagy légierő helyett. Ezzel kevesebb feszültséget okoznának a térségben, ugyanis a katonai megjelenés negatív hatással lehet az északi-sarkvidéki országok, különösképpen a NATO-tagországok és a Kínai Népköztársaság között (HARGRAVES 2021). Illetve, ahogy azt számos tanulmány is részletezi, az Oroszországi Föderáció és a Kínai Népköztársaság között is feszültségekhez vezethet, mivel nagymértékű koordinációt igényelne az orosz és a kínai féltől akár a kommunikáció, vagy a katonai interoperabilitás tekintetében. Amennyiben Oroszország nem biztosít létesítményeket, illetve területét nem osztja meg Kínával katonai vonatkozásban, úgy Kínának nagyságrendileg 900-1000 kilométer feletti távolságot kell áthidalnia katonai eszközeinek és fegyveres erőinek mozgósításához. A különböző haderőnemek fejlesztése és a területen való alkalmazása mellett a kínai logisztikai támogatásnak is nagymértékben fejlődnie kell (LAJEUNESSE-CHOI 2020).

Összefoglalás

A Biden- és az első Trump-kormányzat alatt az Egyesült Államok sarkvidéki szakpolitikája kevésbé változott Oroszország és Kína tekintetében. Ugyanis az amerikai döntéshozók véleménye szerint hiába tart számot nagyobb érdeklődésre az Északi-sarkvidék, annak jogi, politikai, katonai és civil szervezeti keretrendszere alkalmas

ezeknek a változásoknak a kezelésére. Ez nagyon fontos megállapítás, mivel jól szemléletes, miért nem volt olyan lényeges Washingtonnak az Északi-sarkvidék térsége. Az Egyesült Államok legfontosabb érdeke, hogy Alaszka államot és lakóit folyamatosan felkészítse a klímaváltozás hatásaira, és ellenállóvá tegye a közösségeket a megnövekedett kihívásokkal szemben. A szövetségi államnak a jelenben is megoldandó probléma az elszigetelt városoknak, falvaknak a téli időszakban megfelelő ellátmányt biztosítani Alaszka egész területén. A parti őrség egyik legfontosabb feladata, hogy üzemanyagot és élelmiszert biztosítson ezeknek az alkalomadtán hóval körülzárt part menti városoknak (U.S. Department of Energy 2022). Az Egyesült Államoknak elsősorban a klímaváltozással már évtizedek óta a valóságban megmutatkozó tüneteket kell kezelnie legnagyobb állama területén, illetve az onnan bejövő nyersanyagok és halászati termékek zavartalan biztosítása a legfőbb célok és feladatok meghatározója. A permafrosztra épült civil és katonai infrastruktúra, a közutak hiánya vagy degradációja jelentős erőforrásokat köt le állami és szövetségi szinten egyaránt. A fejezetből világosan látszik, hogy az egy évtizeddel ezelőtti politikai vádak, miszerint az Egyesült Államok nem fordít elég figyelmet az Északi-sarkvidékre, mára már kevésbé élesek, mint tíz évvel ezelőtt.

Fontos leszögezni azonban, hogy minden ország tekintetében az összehasonlítást az adott ország gazdasági, politikai képességei és érdekei mentén végezzük mind a sarkvidéki területéhez, mind a globális szerepköréhez viszonyítva. Megfigyelhető, hogy szövetségi szinten mind a civil-tudományos szférában, mind a katonai dimenzióban haderőnemekre lebontva egyéni célkitűzésekkel rendelkeznek. Az Egyesült Államokban működő magánvállalatok és politikai gondolatműhelyek számtalan tanulmányt készítettek a döntéshozók számára. A sarkvidék tudományos kutatása mára az Egyesült Államok egyetemei és kutatói körében sem csupán a jégolvadás tanulmányozását és a természettudomány témakörében íródott publikációkat jelenti. A biztonságpolitika, geopolitika témaköre állandó szegmenssé vált, és a néhai nagymúltú alaszka szenátorról elnevezett Ted Stevens Center megalapítása is ezt fémjelzi. A parti őrség jégtörői lassan, de biztosan épülnek. Washington szimbolikus visszatérése a sarkvidékre már az ukrán–orosz háború előtt is jól kimutatható volt, utána pedig még erősebb motivációt szolgáltatott nemcsak az Egyesült Államok vezetésének, hanem a többi NATO-tagországnak is. Kína növekvő globális befolyása pedig olyan tényező, amelyre az Egyesült Államok nem teheti meg, hogy ne reagáljon a sarkvidéken még abban az esetben sem, ha Peking mozgástere északon a földrajzi és nemzetközi jogi keretek mivoltából erősen korlátozott. A jövőben várhatóan a jégolvadás mértékével együtt nő az USA sarkvidéki területeire költendő erőforrások mértéke is, legyenek azok

a civil vagy a katonai infrastruktúra részei. Szinte borítékolható, hogy a Szovjetunió összeomlásától a 2000-es évek elejéig tartó „jegelt” eseménytelen nemzetközi politikai időszak véget ért az Északi-sarkvidék vonatkozásában, és e területet a nemzetközi nagypolitika folyamatosan figyelemmel fogja kísérni.

Felhasznált irodalom

- Arctic Council (2011): *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic*. Online: <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/531>
- Arctic Council (2024): *Organization. Arctic States. The United States*. Online: <https://arctic-council.org/about/states/the-united-states/>
- BRADY, Anne-Marie (2017): *China as a Polar Great Power*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/9781316832004>
- BRADY, Anne-Marie (2019): Facing Up to China's Military Interests in the Arctic. *China Brief*, 19(21).
- CHARRON, Andrea (2012): Canada and the Arctic Council. *International Journal*, 67(3), 765–783. Online: <https://doi.org/10.1177/002070201206700312>
- Combined Arms Doctrine Directorate staff (2024): Army Developing First Arctic Doctrine in More than 50 years. *U.S. Army*, 2024. január 23. Online: www.army.mil/article/273137/army_developing_first_arctic_doctrine_in_more_than_50_years
- Congressional Research Service (2024): *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress*. Online: <https://sgp.fas.org/crs/misc/R41153.pdf>
- CONLEY, A. Heather et al. (2020): *America's Arctic Moment. Great Power Competition in the Arctic to 2050*. Washington, DC.: Rowman & Littlefield.
- FRIEDMAN, Norman (2013): World Naval Developments – Arctic Activity Heats Up. *Proceedings*, 139/11/1329. Online: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2013/november/world-naval-developments-arctic-activity-heats>
- FRIEDMAN, Norman (2019): *Strategic Submarines and Strategic Stability: Looking Towards the 2030s*. The Australian National University, National Security College. Online: https://crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/nsc_crawford_anu_edu_au/2019-09/publish_nsc_publication_strategic_submarines_2019_1.pdf
- Glacier, 1966 (WAGB 4). Online: www.history.uscg.mil/Browse-by-Topic/Assets/Water/All/Article/2101538/glacier-1966-wagb-4/
- GORDON, Noah (2023): *The Willow Project and the Race to Pump the “Last Barrel” of Oil*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.

- GUNNAR, Knapp (2012): *An Introduction to the Economy of Alaska*. Anchorage: Institute of Social and Economic Research University of Alaska.
- HADLEY, Greg (2022): Arctic Hasn't Gotten Enough in Past Pentagon Budgets, VanHerck Says. Will That Change in 2023. *Air & Space Forces Magazin*, 2022. március 25. Online: www.airandspaceforces.com/arctic-past-pentagon-budgets-vanherck-2023/
- HARDMAN, Ray (2017): Trump Announces Funding For Icebreakers At Coast Guard Commencement. *Connecticut Public Radio*, 2017. május 17. Online: <https://www.ctpublic.org/politics/2017-05-17/trump-announces-funding-for-icebreakers-at-coast-guard-commencement>
- HARGRAVES, Drew – CHESS, Timothy – BLUEGGEL, Armin (2021): A Crowded North: NATO Considerations for China's Arctic Ambition. *Campaigning*, 2021. október 28. Online: <https://jpsc.ndu.edu/Portals/72/Documents/campaigning/RA%20Hargraves%20Chess%20Blueggel%202021%20October%202021.pdf>
- HENDRIX, Jerry (2020): The United States Must Defend Open Seas in the Arctic. *National Review*, 2020. május 13. Online: <https://www.nationalreview.com/2020/05/arctic-us-navy-must-defend-open-seas/>
- HENG, Calvin (2024): *Perils of the Familiar Past: Explaining the United States' South China Sea Misanalogy*. The Arctic Institute. Online: <https://www.thearcticinstitute.org/perils-familiar-past-explaining-united-states-south-china-sea-misanalogy/>
- JACOBSEN, Marc (2024): *Greenland in Arctic Security. (De)securitization Dynamics Under Climatic Thaw and Geopolitical Freeze*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press. Online: <https://doi.org/10.3998/mpub.12676130>.
- Jaeger Brigade (2023): International Training Cooperation to Continue at the Jaeger Brigade. *The Finnish Defense Forces*, 2023. február 1. Online: <https://maavoimat.fi/en/-/international-training-cooperation-to-continue-at-the-jaeger-brigade>
- LAJEUNESSE, Adam (2019): China's Mahanian Ambitions: Second Thoughts. *Canadian Naval Review*, 15(2), 17–22.
- LAJEUNESSE, Adam – CHOI, Timothy (2020): *Are Chinese Submarines Coming to the Arctic?* North American and Arctic Defence and Security Network, Quick Impact Report. Online: <https://www.naadsn.ca/wp-content/uploads/2020/07/20-July-Are-Chinese-Submarines-Coming-to-the-Arctic-Lajeunesse-and-Choi-final.pdf>
- NATHANSON, Marc (2023): Op-Ed: An Extraordinary Year Of U.S. – Norwegian Cooperation. *U.S. Embassy in Norway*, 2023. augusztus 28. Online: <https://no.usembassy.gov/an-extraordinary-year-of-u-s-norwegian-cooperation/>
- NESHEIWAT, Julia – MATHEWSON, Andro (2022): Securing the North: Expanding the United States' Icebreaker Fleet, Opinion. *Military Times*, 2022. január 27. Online: www.militarytimes.com/opinion/commentary/2022/01/26/securing-the-north-expanding-the-united-states-icebreaker-fleet/

- O'ROURKE, Ronald (2020): *China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress*. Congressional Research Service. Online: <https://sgp.fas.org/crs/row/RL33153.pdf>
- O'ROURKE, Ronald (2024): *Coast Guard Polar Security Cutter (Polar Icebreaker) Program: Background and Issues for Congress*. Report RL34391. Congressional Research Service. Online: <https://crsreports.congress.gov/RL34391>
- PAPP Zsanett Gréta (2021): „Green land” – A grönlandi ritkaföldfémek stratégiai szerepe a Kína és az Egyesült Államok közötti nagyhatalmi versenyben. Szakdolgozat. Budapest: ELTE.
- PERRIGO, Billy (2019): President Trump Reportedly Wants to Buy Greenland. TIME Reported Similar Plans in 1947. *Time*, 2019. augusztus 16. Online: <https://time.com/5653894/trump-greenland-history/>
- POMPEO, Michael Richard (2019): Looking North: Sharpening America's Arctic Focus. *U.S. Department of State*, 2019. május 6. Online: <https://2017-2021.state.gov/looking-north-sharpening-americas-arctic-focus/>
- PURANEN, Matti – KOPRA, Sanna (2023): China's Arctic Strategy – A Comprehensive Approach in Times of Great Power Rivalry. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 6(1), 239–253. Online: <https://doi.org/10.31374/sjms.196>
- REGHEHR, Ernie (2019): Conjuring Chinese Nuclear Weapons Submarines in the Arctic. *Arctic Security Briefing Papers*, 2019. május 29. Online: www.thesimonsfoundation.ca/highlights/conjuring-chinese-nuclear-weapons-submarines-arctic
- SALAMA, Vivian et al. (2019): President Trump Eyes a New Real-Estate Purchase: Greenland. *The Wall Street Journal*, 2019. augusztus 16. Online: www.wsj.com/articles/trump-eyes-a-new-real-estate-purchase-greenland-11565904223?reflink=desktopwebshare_permalink
- SØRENSEN, Camilla T. N. – KLIMENKO, Ekaterina (2017): Emerging Chinese–Russian Cooperation in the Arctic Possibilities and Constraints. *Sipri Policy Paper*, 46. Online: <https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/emerging-chinese-russian-cooperation-arctic.pdf>
- STRAUSS, Lon – GORDINIER, Ryan – BYRNE, Michael (2022): U.S. Marines and NATO's Northern Flank. *Arctic Review on Law and Politics*, 13, 72–93. Online: <https://doi.org/10.23865/arctic.v13.3381>
- SZILVÁSI Simon (2021): Az olvadó izolacionizmus: avagy az Amerikai Egyesült Államok és az Északi-sarkvidék. *AJRC-elemzések*, 2021: Eo8, 3–12.
- SZILVÁSI Simon (2022): Az Északi-sarkvidék változó szerepe a NATO északi szárnyának védelmében. *Felderítő Szemle*, 21(2), 61–75.
- SZILVÁSI Simon (2023): Az Északi-sarkvidék biztonságpolitikájának lehetséges változásai az orosz–ukrán háború tükrében. *Felderítő Szemle*, 22(2), 77–87.
- Ted Stevens Center for Arctic Security Studies (2024). Online: <https://tedstevensarcticcenter.org/about-the-ted-stevens-center-for-arctic-security-studies/>

- The White House (2021): *Biden-Harris Administration Brings Arctic Policy to the Forefront with Reactivated Steering Committee & New Slate of Research Commissioners*. Online: www.whitehouse.gov/ostp/news-updates/2021/09/24/biden-harris-administration-brings-arctic-policy-to-the-forefront-with-reactivated-steering-committee-new-slate-of-research-commissioners/
- The White House (2022): *National Strategy for the Arctic Region*. Online: www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf
- USA Facts (2023): *Economy of Alaska Alaska's share of the US economy*. Online: <https://usafacts.org/topics/economy/state/alaska/>
- U.S. Department of Energy (2022): *Arctic Strategy*. U.S. Department of Energy Strategy To Support Arctic Activities and Priorities. Online: www.energy.gov/sites/default/files/2022-11/Arctic%20Strategy_1.pdf
- U.S. Department of State (2021): *Special Presidential Envoy for Climate John Kerry's Call with Russian President Putin During Meetings in Moscow, Russia*. Online: <https://www.state.gov/special-presidential-envoy-for-climate-john-kerrys-call-with-russian-president-putin-during-meetings-in-moscow-russia/>
- U.S. Geological – STAUFFER, Peter (2009) *U.S. Geological Survey (USGS) Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle*. Project Report. Online: <https://library.arcticportal.org/1554/1/usgs.pdf>
- U.S. Government Accountability Office (2023): *Coast Guard Acquisitions: Polar Security Cutter Needs to Stabilize Design Before Starting Construction and Improve Schedule Oversight*. GAO-23-105949. Online: <https://www.gao.gov/products/gao-23-105949>
- Wilson Center (2020): *The U.S. Air Force Arctic Strategy, Alaska, and the New Arctic: A Conversation with Alaska's Senators Lisa Murkowski and Dan Sullivan*. Online: <https://www.wilsoncenter.org/event/us-air-force-arctic-strategy-alaska-and-new-arctic-conversation-alaskas-senators-lisa>
- ZOLTAI Alexandra (2022): *Az Északi-sark mint a geopolitika új színtere – Kína helye a nagyhatalmi erőegyensúly alakulásában*. *Eurázsia Szemle*, 2(1), 82–97.